

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาประเทศ ประเทศใดมีประชากรที่ได้รับการศึกษาอย่างถูกต้องและทั่วถึง ประเทศนั้นก็ประสบความสำเร็จในทุก ๆ ด้านไม่ว่าด้าน เศรษฐกิจ ด้านการเมือง ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศไม่ว่าด้านใด ต้องอาศัยกำลังคนเป็นปัจจัยสำคัญ และกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนากำลังคน คือ กระบวนการทางการศึกษานั้นเอง เพราะ "การศึกษาคือเครื่องมือและกระบวนการต่อเนื่องอย่างหนึ่งที่ช่วยให้มนุษย์ มีความเจริญงอกงาม ปรับตัวได้ ดำเนินชีวิตดีและมีความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ มนุษย์ เรียนรู้ได้ คิดได้ ทำได้ และแก้ไขข้อบกพร่องได้ เพราะมนุษย์ได้รับการศึกษา" (สุมน อมรวิวัฒน์ 2527: 5) นอกจากนี้การศึกษายังหมายถึง "การพัฒนาความสามารถในด้านทัศนคติ พฤติกรรม และค่านิยม หรือคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้บุคคลนั้นเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคมโดยวิธีการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระบบระเบียบและไม่เป็นระบบระเบียบ" (อมรชัย ตันติเมธ ม.ป.ป.)

การให้การศึกษาแก่ประชาชนนั้นเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของรัฐโดยตรง โดยเฉพาะ การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการจัดให้แก่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศเนื่องจาก

เป็นกระบวนการทางการศึกษาที่มีความสำคัญต่อผู้เรียนและประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับความรู้และพัฒนาการขั้นมูลฐาน อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ และการปฏิบัติในระดับสูงขึ้นไป ผู้เรียนจะได้รับการหล่อหลอมบุคลิกภาพ การปลูกฝังทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงาม ตลอดจนการฝึกการเผชิญและแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการใช้วิธีการที่หาวิธีอันชอบด้วยเหตุผล ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเติบโตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข และเป็นกำลังสำคัญของชาติอย่างสมภาคภูมิ (เยาหวา เคชะคุปต์ 2517:1)

หน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการจัดการประถมศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศคือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 30,693 โรงเรียน ครูประถมศึกษาจำนวน 329,374 คน และนักเรียนประถมศึกษาจำนวน 6,442,651 คน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2526:12) จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษานั้นเป็นงานที่ครอบคลุมบุคลากรจำนวนมาก เพราะเป็นการ

ศึกษาภาคบังคับและเป็นภาระผูกพันที่รัฐมีต่อสังคมในการจัดหาอาคารสถานที่ ครู และอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นให้เพียงพอกับการเพิ่มขึ้นของประชากรในวัยเรียนโดยทั่วถึง เมื่อเปรียบเทียบการลงทุนทางการศึกษาของรัฐที่มีต่อการศึกษาระดับต่าง ๆ แล้วจะเห็นว่ารัฐได้จัดสรรงบประมาณเพื่อการประถมศึกษามากกว่าการศึกษาในระดับอื่น แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการในการดำเนินงานตามเป้าหมายของการจัดการประถมศึกษา เนื่องจากการจัดการศึกษาของชาติเป็นการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัดมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และให้ได้คุณภาพที่ทัดเทียมกันในระหว่างประเภทโรงเรียนและถิ่นที่ตั้งตามหลักความเสมอภาคทางการศึกษา ถ้าหากการจัดการศึกษาขาดประสิทธิภาพก็จะเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า อันจะส่งผลกระทบต่อสังคมและการพัฒนาประเทศโดยรวม

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการประถมศึกษาทั้งด้านปริมาณและคุณภาพอันก่อให้เกิดปัญหาซับซ้อนในการดำเนินการ จึงได้ศึกษาปัญหาทางด้านคุณภาพของการประถมศึกษาโดยการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ทั้งส่วนที่เป็นปัจจัย กระบวนการ และผลผลิต พบว่าปัญหาคุณภาพของการศึกษามีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2525:84-88)

1. ปัญหาด้านปัจจัยทางการศึกษา ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ ความไม่เสมอภาคในการจัดการศึกษา การขาดโอกาสในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพ การจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาในท้องถิ่นห่างไกล และการที่นักเรียนประถมศึกษาในท้องถิ่นห่างไกลไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีสุขภาพอนามัยทำให้มีแรงจูงใจในการเรียนต่ำ ซึ่งมีสาเหตุเนื่องมาจากสภาพเศรษฐกิจทั่วไปของประเทศ ผู้ปกครองส่วนหนึ่งยากจนอันเป็นเหตุที่มาแห่งการขาดสารอาหารของเด็กนักเรียน จะพบว่านักเรียนประถมศึกษาส่วนหนึ่งประมาณ 1,113,445 คน ที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน และ 355,073 คน ที่ขาดแคลนอาหารเช้า สภาพของความหิวโหยและขาดสารอาหารของผู้เรียนเป็นอุปสรรคยิ่งใหญ่ที่เหนือกว่าปัญหาใด ๆ ยิ่งไปกว่านั้น ทั้งสุขภาพและสมองก็ไม่สมบูรณ์ส่งผลให้คุณภาพของการศึกษาค่ำลง (บันลือ พฤษะวัน 2528:20)

2. ปัญหาด้านประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการศึกษายังไม่อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ได้แก่ ปัญหาความล่าช้าในการนำเอกสารหลักสูตรไปใช้ในการเรียนการสอนและการประเมินผลไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่วางไว้ การจัดสื่อการเรียนการสอน การบริหาร การนิเทศและการแนะแนวยังไม่เพียงพอและทั่วถึง นอกจากนั้นการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนก็ยังไม่ได้รับความ

สำคัญเท่าที่ควร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529:15)

ผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนก็คือครูซึ่งพบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาหลักสูตรแม่บทและเอกสารหลักสูตร ครูส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจโครงสร้างหลักสูตร เพราะการศึกษาหลักสูตรเป็นเรื่องลำบาก ครูจึงนิยมใช้แผนการสอนและคู่มือครูมากกว่าการศึกษาหลักสูตร (สวัสดิ์ นิเทศวิทย์ 2525:25-26) นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติในการสอนแบบเก่า ไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง ไม่ทำความเข้าใจในหลักสูตร จุดมุ่งหมายการเรียนการสอน และการใช้วัสดุอุปกรณ์ให้สนองต่อการเรียนการสอน ครูไม่มีความรู้ความสามารถในด้านการสอน โดยเฉพาะครูที่มาจากสายอาชีพโดยตรง และครูส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องจิตวิทยาของเด็ก (วิจิตร ยั่งยืน 2528:17) ซึ่งสอดคล้องกับการประเมินผลการดำเนินงานในแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5 เกี่ยวกับปัญหาในด้านคุณภาพของการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาว่าวิธีการและกระบวนการเรียนการสอนยังไม่สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา ทำให้ไม่บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการสอนยังเน้นทางด้านวิชาการมากกว่าการฝึกปฏิบัติและการอบรมมโนสัย (วิวัฒน์ 2528:40)

3. ปัญหาด้านผลผลิตทางการศึกษา อันได้แก่อัตราการตกซ้ำชั้นของนักเรียนยังอยู่ในระดับสูง และอัตราการออกกลางคันของนักเรียนอยู่ในระดับสูงมาก ปัญหาการตกซ้ำชั้นยังเป็นปัญหาสำคัญในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจการศึกษาเป็นอย่างมาก สถิติการตกซ้ำชั้นในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แม้ว่าจะมีอัตราลดลง แต่ก็ยังสูงอยู่คือ เฉลี่ยทั่วประเทศประมาณ 9-10% ซึ่งมีประมาณปีละ 1 แสนคน (พะยอม แก้วกำเนิด 2528:7) ส่วนในด้านการออกกลางคันของนักเรียนพบว่าในปีการศึกษา 2525 มีนักเรียนออกเมื่อจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงร้อยละ 42 (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529:15)

จะเห็นได้ว่าปัญหาด้านผลผลิตทางการศึกษาดังได้กล่าวแล้วนั้นเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาอย่างยิ่ง สภาพปัญหาดังกล่าวนี้นั้น ส่วนหนึ่งสืบเนื่องมาจากบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้แก่เด็กซึ่งหมายถึงครู เพราะครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในการใช้หลักสูตร ครูจะต้องเข้าใจหลักการและจุดหมายของหลักสูตร เข้าใจวิธีการใช้เอกสารหลักสูตรทุกประเภท รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ รวมทั้งการประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตร ดังนั้นครูจึงมีความจำเป็นต้องเตรียมตัวและ

เข้าใจบทบาทของตนเองในการใช้หลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2529:15) สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดให้มีโครงการฝึกอบรมครูประถมศึกษาขึ้น เรียกว่า "โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา" ซึ่งนับว่าเป็นโครงการที่มีผลต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งมีหลักการดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2527:1-2)

1. เป็นโครงการที่มุ่งปรับปรุงคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาตามเจตนารมณ์ของโครงการพัฒนาการศึกษาระยะที่ 5
2. บุคลากรเป้าหมายที่มุ่งพัฒนาคือครู เพราะเป็นบุคลากรใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด การพัฒนาจะเน้นทั้งการฝึกอบรม การนิเทศ และการติดตามผล
3. การฝึกอบรมจะดำเนินการโดยใช้สื่อทางไกลที่กระทรวงศึกษาธิการมีอยู่แล้วและสามารถทำได้ทันที เพื่อให้การฝึกอบรมทำได้ทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ
4. การฝึกอบรมจะเป็นการเตรียมความพร้อมให้ครูสามารถนำโครงการและนวัตกรรมต่าง ๆ ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดขึ้น ไปใช้ได้อย่างถูกวิธีและสัมฤทธิ์ผล
5. ครูประถมศึกษาควรมีโอกาสเท่าเทียมกันในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพด้านการเรียนการสอนและมุ่งให้บรรลุวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาทั่วประเทศ และเพื่อสร้างชุดฝึกอบรมทางไกลและสื่อประสมสำหรับการฝึกอบรมด้านการเรียนการสอนแก่ครูประถมศึกษา ตลอดจนการดำเนินการทดลองใช้สื่อของโครงการฝึกอบรม

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษานี้มุ่งปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 329,374 คน วิธีการและกระบวนการฝึกอบรมที่จะนำมาใช้จึงต้องมีประสิทธิภาพมากที่สุดโดยใช้งบประมาณที่มีอยู่จำกัด และก่อนที่จะมีการฝึกอบรมครูประถมศึกษาทั่วประเทศนั้น ได้จัดให้มีการฝึกอบรมนำร่องขึ้น 6 จุด ฝึกอบรมตามภาคภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันตก และภาคใต้ การฝึกอบรมนำร่องนี้เป็นการทดลองกระบวนการฝึกอบรมทั้งหมดของโครงการเพื่อศึกษาถึงจุดเด่น จุดด้อย และการดำเนินการของโครงการ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะฝึกอบรมเพื่อที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงการฝึกอบรมครูประถมศึกษาทั่วประเทศต่อไป

การฝึกอบรมดังกล่าวนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินผลของโครงการด้วย เพราะ "การประเมินผลโครงการเป็นงานที่สำคัญยิ่งส่วนหนึ่งที่มีทั้งหน้าที่ในด้านการปรับปรุงแผน และวิธีดำเนินงาน และมีหน้าที่ประเมินผลสำเร็จของโครงการ งานด้านนี้เป็นงานที่ต้องทำควบคู่กันไปกับงานโครงการ การประเมินโครงการจึงเป็นขั้นตอนสำคัญของกระบวนการฝึกอบรม" (ดิเรก ศรีสุโข 2528:72) และการปฏิบัติงานตามโครงการใด ๆ ก็ตาม ควรมีการประเมินผล เพื่อจะได้ทราบว่าโครงการนั้นได้รับผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ หรือการดำเนินการตามโครงการนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เพื่อจะได้ปรับปรุงการปฏิบัติงานหรือการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด โดยเฉพาะในการพัฒนาการศึกษาที่มีงบประมาณจำกัดนี้ ผู้บริหารการศึกษาควรจะมีการพิจารณาว่าจะดำเนินการตามโครงการ และจะใช้งบประมาณประเภทใด มากน้อยเพียงใด และควรพิจารณาว่าโครงการใดที่ควรจะยกเลิกเพื่อนำงบประมาณไปดำเนินงานในโครงการอื่นให้ได้ผลยิ่งขึ้น (สมาน แสงมลิ 2528:6)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงมอบหมายให้ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ ประเมินโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา : การฝึกอบรมนักร้อง โดยมีวัตถุประสงค์ในการประเมิน 3 ด้าน คือ การประเมินการบริหารโครงการ การประเมินการเตรียมการฝึกอบรม และ การประเมินการฝึกอบรมนักร้อง ซึ่งสรุปผลการประเมินได้ดังนี้

1. ผลการประเมินการบริหารโครงการ ในด้านกระบวนการบริหารงานและจัดการโครงการ เป็นไปตามเกณฑ์ทุกประการ ส่วนในด้านการปฏิบัติงานตามแผนพบว่า การปฏิบัติงานตามแผนในด้านช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมในช่วงแรก ดำเนินกิจกรรมได้ตามกำหนดระยะเวลาในแผน แต่ช่วงหลังดำเนินกิจกรรมล่าช้ากว่าแผน มีการเปลี่ยนแปลงรายการกิจกรรมเล็กน้อย แต่ช่วยทำให้เกิดผลดีแก่โครงการ ผลงานที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ได้ตามเป้าหมาย

2. ผลการประเมินการเตรียมการฝึกอบรมนักร้อง การเตรียมและพัฒนาสื่อที่ใช้ในการฝึกอบรมนั้น ได้วางแผนและดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ได้สื่อหลักคือชุดฝึกอบรมด้วยตนเองครบถ้วนตามเป้าหมายเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ส่วนสื่อเสริมซึ่งได้แก่ เทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (Video Tape) สไลด์หรือภาพเลื่อน (slide) แผ่นใส และรายการวิทยุ ประสบปัญหาในด้านการผลิตได้ไม่ครบและมีปัญหาด้านคุณภาพด้วย

การอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมต้นแบบ พบว่าได้ดำเนินการอย่างชัดเจน 9 ใน 11 ขั้นตอน วัตถุประสงค์ของการฝึกอบรมสอดคล้องกับความจำเป็นและได้กำหนดเนื้อหาสาระอย่างสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การอบรมผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัดพบว่ามีผลการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมตามเกณฑ์สากล 11 ขั้นตอน ผู้ดำเนินการฝึกอบรมระดับจังหวัดพึงพอใจต่อกระบวนการฝึกอบรมอยู่ในระดับมากทุกรายการ มีความเชื่อตามแนวทางของโครงการอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และมีความมั่นใจในระดับมากที่จะเป็นผู้ดำเนินการระดับจังหวัด

3. ผลการประเมินการฝึกอบรมนําร่อง มี 4 ด้านคือ

3.1 ผลการประเมินกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ปรากฏว่ามีการกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมสอดคล้องกับความจำเป็นในการฝึกอบรมทุกประการ

3.2 ผลการประเมินกระบวนการฝึกอบรมนําร่อง ปรากฏว่าการดำเนินการฝึกอบรมทุกจุดฝึกอบรมได้ผลดีในด้านความสอดคล้องต่อเนื่องและราบรื่น กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นไปตามโปรแกรมการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมพึงพอใจในระดับมากในวิธีการอบรม

3.3 ผลการประเมินพฤติกรรมร่วมกิจกรรมของผู้เข้ารับการฝึกอบรมโดยส่วนรวมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

3.4 ผลการประเมินประสิทธิผลของการฝึกอบรม โดยส่วนรวมผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรมตามเกณฑ์ มีความเชื่อในหลักการของโครงการเพิ่มขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนด ผลการประเมินการเรียนรู้โดยส่วนรวมค่ามัธยฐานหลังการฝึกอบรมมากกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญและมีผู้ที่ได้คะแนนเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 แต่คะแนนเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นต่ำกว่าเกณฑ์ และผลการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน โดยส่วนรวมผู้เข้ารับการฝึกอบรมนําร่องก่อนและหลังการฝึกอบรมมีคะแนนกิจกรรมการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน และได้นำความรู้จากการอบรมไปใช้ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และคณะ 2520:259-262)

ในการประเมินโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา: การฝึกอบรมนําร่องในครั้งนี้ มีนิสิตภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 6 คน ได้ร่วมศึกษาและวิจัยโดยเป็นผู้รวบรวมข้อมูลในจุดฝึกอบรมนําร่องทั้ง 6 ภาคภูมิศาสตร์ และได้แยกเสนองานวิจัยดังกล่าวออกเป็น 6 เล่ม นอกจากนั้นยังได้ศึกษาและวิจัยเพิ่มเติมในเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในระดับประถมศึกษาอีกด้วย

ผลของการประเมินเกี่ยวกับโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครู
ประถมศึกษาในการฝึกอบรมนักร้องทั้ง 6 ภาคภูมิศาสตร์ ทำให้พอมองเห็นว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้นำผลของการฝึกอบรมนักร้องมาปรับปรุง
โครงการเพื่อดำเนินการฝึกอบรมครูประถมศึกษาทั่วประเทศต่อไปในช่วงเวลาระหว่างเดือน
มกราคมถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2529

ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะประเมินการฝึกอบรมครูประถมศึกษาตามโครงการปรับปรุง
ประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาในครั้งนี้อย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการฝึกอบรมครู
ประถมศึกษาทั่วประเทศพร้อมกัน และมีกระบวนการฝึกอบรมที่เหมือนกัน ซึ่งกระบวนการฝึกอบรม
แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงที่หนึ่งเป็นช่วงที่ครูเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อศึกษาชุดฝึกอบรมด้วย
ตนเอง ประกอบด้วย ๗ จุดฝึกอบรมเป็นเวลา 3 วัน ช่วงที่สองให้ครูนำแบบฝึกปฏิบัติในชุด
ฝึกอบรมด้วยตนเองไปฝึกปฏิบัติที่โรงเรียนของตน ใช้เวลา 3-4 สัปดาห์ และช่วงสุดท้ายใช้
เวลา 2 วัน เพื่อให้ครูนำผลการฝึกปฏิบัติที่โรงเรียนมารายงาน พร้อมทั้งรับการฝึกอบรม ณ
จุดฝึกอบรมเดิม โดยสนใจที่จะศึกษาและประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการนี้ในเขตการศึกษา
6 ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัดต่าง ๆ จำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ พระนครศรีอยุธยา อ่างทอง
สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี ชัยนาท และอุทัยธานี ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาและจากรายงานของ
สำนักงานการประถมศึกษาของจังหวัดดังกล่าวนี้พบว่า สภาพการจัดการศึกษามีปัญหาและอุปสรรค
ทั้งในด้านปัจจัยทางการศึกษา ด้านประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการศึกษา และด้านผลผลิต
ทางการศึกษาดังนี้

สภาพปัญหาในด้านปัจจัยทางการศึกษาได้แก่ การขาดแคลนอาหารกลางวันและการ
ขาดสารอาหารดั่งที่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี (2527:35) พบว่า มีนักเรียน
ขาดแคลนอาหารกลางวันและขาดสารอาหารเฉลี่ยทั้งจังหวัดร้อยละ 15.05 และ 12.41 ตาม
ลำดับ และจากรายงานผลวิจัยโครงการวิจัยและวางแผนเพื่อพัฒนาการศึกษาของจังหวัดอุทัยธานี
พบว่า มีนักเรียนขาดเรียนเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากเศรษฐกิจของประชาชนต่ำและค่าครอง
ชีพสูง (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี 2527:2) ซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและ
ความต้องการของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง (ม.ป.ป.:4) ที่ได้ระบุไว้ในแผน
พัฒนาการศึกษาระยะที่ 6 (2530-2534) ว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ ฐานะยากจนทำ
ให้ขาดการสนับสนุนบุตรหลานในเรื่องการศึกษา ขาดแคลนเสื้อผ้า อาหารกลางวัน และอุปกรณ์
การเรียนอันเป็นเหตุให้ขาดโรงเรียนบ่อย ๆ

ในด้านการขาดแคลนบุคลากรอันเป็นปัจจัยในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพการจัดการเรียน การสอนนั้น จากรายงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (2527:2) พบว่า การกระจายครูไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนนักเรียน เนื่องจากสภาพการคมนาคมทางบก การคมนาคมครูมีโอกาสเลือกสถานที่บรรจุทำให้เกิดการขาดแคลนครูในบางแห่งที่กันดารและมีการโยกย้ายใน อัตราสูง ครูที่เหลือในท้องถิ่นห่างไกลมักเป็นครูเก่าสูงอายุและมีวุฒิต่ำมาก การที่มีครูไม่ครบชั้น จึงเป็นสาเหตุที่สำคัญทำให้การเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการสอนของหลักสูตร เนื่องจาก ครูไม่มีเวลาพอ ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ขาดครูที่มีความสามารถเฉพาะวิชาโดยเฉพาะ เกี่ยวกับกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยและกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ เนื่องจากการบรรจุครูระดับ ประถมศึกษาไม่สามารถจัดสรรให้ได้ตามความประสงค์ของโรงเรียน เช่นเดียวกับสำนักงานการ ประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี (2526:3) ที่ไม่สามารถจัดการศึกษาภาคบังคับได้ครบทุกตำบล ปัญหา โรงเรียนขนาดเล็ก มีนักเรียนน้อย และไม่สามารถจะเปิดสอนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้

สภาพปัญหาในด้านประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการศึกษานั้น สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดลพบุรี (ม.ป.ป.:35) พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากครูยังขาดความรู้ความ เข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตร ซึ่งมีผลทำให้คุณภาพของ นักเรียนไม่มีคุณลักษณะตามที่หลักสูตรพึงประสงค์ เพราะครูส่วนหนึ่งยังไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการ สอนให้เป็นไปตามแนวทางการใช้หลักสูตร การใช้สื่อประกอบการสอนมีน้อย ตลอดจนกระบวนการ วัดและประเมินผลไม่เป็นไปตามแนวทางของหลักสูตร (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด อ่างทอง ม.ป.ป.:11) ทั้งนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากผู้บริหารส่วนมากไม่ค่อยสนใจงานวิชาการ จึงไม่สามารถจะนิเทศครูภายในโรงเรียนได้ ผู้บริหารโรงเรียนไม่ต้องทำการสอน จึงทำให้ขาด ความสนใจในด้านการเรียนการสอน ไปราชการบ่อย ๆ ไปโรงเรียนสาย ไม่เป็นตัวอย่างที่ดี แก่ครู การขาดความยุติธรรมและการใช้บุคลากรไม่เหมาะสมกับความสามารถ ตลอดจนไม่มีการ ติดตามการประเมินผลงาน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุทัยธานี 2527:2)

สภาพปัญหาในด้านผลผลิตทางการศึกษานั้น สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอ่างทอง (ม.ป.ป.:13) พบว่า ในปีการศึกษา 2527 มีนักเรียนเข้าชั้นรวมทั้งจังหวัด 1,593 คน คิดเป็น ร้อยละ 13.72 เช่นเดียวกับรายงานการวิเคราะห์อัตราเข้าชั้นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี (ม.ป.ป.:1-11) พบว่ามีอัตราเข้าชั้นเฉลี่ย

ร้อยละ 7.89 มีนักเรียนเข้าชั้นรวมทั้งจังหวัดจำนวน 1,745 คน นอกจากนั้นสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสระบุรี (2527:15) สํารวจพบว่า มีจำนวนนักเรียนที่ตกซ้ำชั้นทั้งหมดในปีการศึกษา 2526 สูงถึง 4,303 คน หรือร้อยละ 8.56 และชั้นที่ตกซ้ำชั้นมากที่สุดคือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 คิดเป็นร้อยละ 17.54

นอกจากผู้วิจัยจะทำการประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาในเขตการศึกษา 6 แล้ว ยังมีนิสิตอีกจำนวน 5 คนที่สนใจประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการนี้เช่นกัน โดยประเมินการฝึกอบรมดังกล่าวในเขตการศึกษา 4, 5, 8, 11 และ 12 ในขณะเดียวกันนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ยังได้มอบหมายให้ น้อมศรี เทพ และคณะ ทำการประเมินและติดตามผลการฝึกอบรมครูประถมศึกษาอีกด้วย

ในการประเมินการฝึกอบรมครั้งนั้นนอกจากผู้วิจัยจะประเมินกระบวนการฝึกอบรมดังกล่าวแล้วยังมุ่งเน้นที่จะประเมินการนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ภายหลังการฝึกอบรมและประเมินพฤติกรรมของครูในด้านคุณธรรมอีกด้วย เพราะว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เช่น ปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง มักสืบเนื่องมาจากประชากรไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ นั้นได้ ซึ่งเป็นผลจากการจัดการศึกษาของรัฐ ผู้ที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการให้การศึกษาที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมก็คือครู และในขณะเดียวกันที่ "คนในวงการศึกษาปัจจุบันได้พุ่งความสนใจไปที่ตัวเด็กนักเรียนในฐานะที่เป็นผลผลิตที่แสดงคุณภาพของการจัดการศึกษานั้น ผู้ที่หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะได้รับความเอาใจใส่ด้วยกันก็คือครู สังคมเริ่มหันมาสนใจว่า ครูควรจะมีคุณสมบัติอย่างไรบ้าง ครูควรมีความรู้ ความสามารถทางใด ขนาดไหน และครูควรมีพฤติกรรมอย่างไรบ้าง ทั้งเมื่ออยู่ในโรงเรียนและเมื่ออยู่ในสังคม" (สุนน อมรวิวัฒน์ 2522:1)

นอกจากนี้จุดมุ่งหมายข้อหนึ่งของหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ก็ได้เน้นคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นในด้านการประพฤติปฏิบัติเป็นสำคัญหรืออาจจะกล่าวได้ว่าเน้นในเชิงพฤติกรรมการแสดงออก มิใช่เน้นในด้านความรู้หรือทฤษฎีเท่านั้น ในฐานะที่ครูทำหน้าที่ที่สำคัญ คือ การสอนและอบรมนั้น ครูได้ยึดถือหรือมีหลักธรรมอันใดบ้างเพื่อนำไปอบรมสั่งสอนลูกศิษย์เพื่อเป็นการตอบสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตร เพราะ "การอบรมสั่งสอนของครูด้วยคำพูดเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถมีอิทธิพลต่อเด็กได้เท่ากับการเป็นแบบอย่างที่ดี

ของครูในทุก ๆ ด้าน แต่ตามความเป็นจริงครูก็มีสภาพไม่แตกต่างกันไปจากบุคคลในอาชีพอื่น ๆ เพราะครูยังต้องดิ้นรนกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมของครูจึงเบี่ยงเบนเป็นอย่างอื่นไปบ้าง" (วิเชียร อชิโนบุญวัฒน์ 2525:17-18)

จากผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษพบว่า อิทธิพลสำคัญที่เป็นผลกระทบต่อคุณภาพของการศึกษา คือ ความรับผิดชอบของครู เครื่องบ่งชี้ที่เห็นได้ชัดในเรื่องนี้คือ การไปทำงานสาย การหยุดสอนเพื่อฝึกกีฬาในตอนบ่าย ทำให้สอนไม่ทันตามหลักสูตร การประชุมพิเศษที่ไม่เกี่ยวกับการเรียนการสอน การใช้เวลาราชการไปค้าขายส่วนตัว การไม่สอนชดเชยเมื่อปิดโรงเรียน การก่อกวนสันทนาการเสียเวลาในการหลบเจ้าหน้าที่ การประพฤติดนเลื่อมเสียทำให้มีผลกระทบต่อการเรียนการสอน การนำงานส่วนตัวมาทำขณะที่สอนนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่ยอมสอน ไม่ยอมค้นคว้าพัฒนาตนเอง ปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่ที่ทำให้คุณภาพของการประถมศึกษาต่ำลง (ไพบุลย์ จันทยศ 2527:28-29)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ตระหนักในเรื่องนี้จึงได้ตั้งจุดมุ่งหวังของโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาไว้ว่า

1. เพื่อต้องการปลูกเร้าและสร้างเสริมคุณธรรมของครูประถมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานอันสำคัญต่อความสำเร็จในการปรับปรุงคุณภาพของการประถมศึกษาและมีความเชื่อพื้นฐานอยู่ว่า ครูประถมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรคืออยู่แล้ว แต่ขาดทักษะการปฏิบัติและเจตคติ ในการอบรมจึงมิได้เน้นหนักในด้านความรู้ แต่มุ่งเน้นที่จะสร้างเสริมขวัญและกำลังใจ และความรู้สึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ของครู เพื่อให้เป็นแรงสนับสนุนที่สำคัญให้ครูประถมศึกษาได้ผลปฏิบัติงานหนักอย่างไม่ทอดทิ้ง อันจะบังเกิดผลคืออย่างยิ่งแก่การศึกษาของเด็กไทย
2. ต้องการให้ครูตื่นตัวในอันที่จะแสวงหาความรู้และการปฏิบัติภารกิจด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน
3. ต้องการให้ครูเกิดความสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญในการฝึกรอบรมตนเองในด้านกิจกรรมการเรียนการสอนต่อไป

จากจุดมุ่งหวังของโครงการดังกล่าวเป็นที่น่าศึกษาว่าภายหลังการฝึกรอบรมตามโครงการนี้แล้วครูประถมศึกษาส่วนใหญ่มักจะมีพฤติกรรมจัดการเรียนการสอน มีความรู้สึตื่นตัวในการ

แสวงหาความรู้เพิ่มเติม มีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม และมีพฤติกรรมอันมุ่งบอกถึงความมีคุณธรรมตามจุดมุ่งหวังที่โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนได้ตั้งไว้มากนักน้อยเพียงใด นอกจากนั้นยังนำศึกษาว่า ครูประถมศึกษส่วนใหญ่ได้นำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน และได้แสดงพฤติกรรมด้านการเรียนการสอนและด้านคุณธรรมในลักษณะใด คำตอบที่ได้จากการศึกษาสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะทำให้มองเห็นว่าโครงการนี้ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใด และการที่จะศึกษาเพื่อทราบผลที่แท้จริงนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการประเมินกระบวนการในการจัดฝึกอบรมตั้งแต่การเตรียมการและการดำเนินงานการฝึกอบรมอย่างละเอียดทุกขั้นตอน แล้วนำมาวิเคราะห์ดูว่าทุกขั้นตอนของการฝึกอบรมที่ได้จัดให้แก่ครูประถมศึกษานั้นมีกระบวนการในการจัดฝึกอบรมอย่างไร มีความพร้อมหรือมีข้อบกพร่องตรงไหนมากน้อยเพียงไร ผลของการประเมินกระบวนการของโครงการดังได้กล่าวมานี้ จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของโครงการตามที่ได้มุ่งหวังไว้หรือไม่ เพียงใด

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังสนใจที่จะศึกษาสภาพของการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษาอีกด้วย เพราะจากการศึกษาและรายงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดต่าง ๆ พบว่าครูมีปัญหาในเรื่องการเตรียมการสอน ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายด้านด้วยกัน เช่น โรงเรียนส่วนหนึ่งมีครูไม่ครบชั้น จึงทำให้ครูไม่มีเวลาเตรียมการสอนได้ครบทุกวิชา เนื่องจากมีชั่วโมงสอนมากเกินไป การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ก็ส่งผลไปถึงการเตรียมการสอนด้วย จึงเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนไม่เป็นไปตามแผนการสอนของหลักสูตร นอกจากนี้ยังพบว่ามีครูส่วนหนึ่งไม่สนใจในการศึกษาแผนการสอน คู่มือครู และใช้สื่อประกอบการสอนน้อย และมีครูบางคนที่ถือว่าตนเองถนัดและชำนาญในการสอนวิชานั้นแล้ว จึงคิดว่าคู่มือครูไม่มีความสำคัญ สู้สอนโดยวิธีของตนเองไม่ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2524:41)

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาตระหนักในเรื่องนี้ดีเช่นกัน จึงได้บรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเตรียมการสอนไว้ในชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เล่มที่ 16 การเตรียมการสอน โดยกล่าวว่า "การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพถ้าได้เตรียมการสอนอย่างดี การเตรียมการสอนล่วงหน้าจะทำให้ครูสอนด้วยความมั่นใจ และทำให้ความผันที่จะปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เป็นจริงขึ้นมาได้" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2528:31)

จากเหตุผลทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 6 ทั้งในด้านการบริหารการฝึกอบรม ด้านพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน และพฤติกรรมด้านคุณธรรม ตลอดจนการศึกษาศาภาพการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษา จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนของการจัดการประถมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 6
2. เพื่อประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 6 ภายหลังจากการฝึกอบรม
3. เพื่อศึกษาศาภาพการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 6 ภายหลังจากการฝึกอบรม

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เขตการศึกษา 6 ปีการศึกษา 2529 ในเรื่องต่อไปนี้

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมด้านการเตรียมการ การดำเนินการ และการประเมินผล
2. การประเมินพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายหลังจากการฝึกอบรม 4 เดือน
3. การประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษาภายหลังจากการฝึกอบรม 4 เดือน
4. การศึกษาพฤติกรรมของครูประถมศึกษาภายหลังจากการฝึกอบรม 5 เดือน ในด้านการจัดการเรียนการสอน และด้านคุณธรรมของครู เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เป็นเวลานาน 4 เดือน
5. การศึกษาศาภาพการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษาภายหลังจากการฝึกอบรม

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูประถมศึกษาในงานวิจัยนี้ได้ประเมินตามหลักฐานและพฤติกรรมที่สังเกตได้
2. การแสดงพฤติกรรมและการปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนและด้านอื่น ๆ ภายหลังจากฝึกอบรมของตัวอย่างประชากรเป็นไปตามสภาพที่เป็นปกติแม้จะมีผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพฤติกรรมอย่างมีส่วนร่วมตลอดระยะเวลา 4 เดือน

ข้อจำกัดในการวิจัย

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง (จุดฝึกอบรม) มีข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาและกำหนดเวลาของการฝึกอบรมที่ต้องสัมพันธ์กันของจุดฝึกอบรมทั้ง 4 จุดฝึกอบรม

คำจำกัดความเชิงปฏิบัติการ

การประเมินการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา หมายถึง

1. การประเมินกระบวนการฝึกอบรมครูประถมศึกษา
2. การประเมินพฤติกรรมการจัดการเรียนการสอน
3. การประเมินพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู

โครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการฝึกอบรมทางไกลแก่ครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 379,374 คน ในปีการศึกษา 2529 โดยจัดกิจกรรมที่มุ่งเน้นคุณธรรม ทักษะและความรู้ และใช้สื่อ ได้แก่ ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง เทปโทรทัศน์หรือภาพทัศน์ (Video Tape) สไลด์หรือภาพเลื่อน (slide) และแผ่นโปร่งใส ประกอบการฝึกอบรม

กระบวนการฝึกอบรม หมายถึง ทุกขั้นตอนของการฝึกอบรมตั้งแต่การเตรียมการ การดำเนินงาน และการประเมินผล

ผู้เข้ารับการฝึกอบรม หมายถึง ครูใหญ่และครูทุกคนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ปีการศึกษา 2529 ในเขตการศึกษา 6

พฤติกรรมของครูประถมศึกษา หมายถึง การกระทำของครูประถมศึกษาที่แสดงออกและสามารถสังเกตเห็นได้ ในขณะที่รับการฝึกอบรมและขณะปฏิบัติการสอนภายในโรงเรียน

พฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนของครู หมายถึง การกระทำของครูที่แสดงออกในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอน ซึ่งวัดได้จากการใช้แบบสังเกต การตอบแบบสอบถามของครู การสัมภาษณ์นักเรียนเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้วิจัย

พฤติกรรมด้านคุณธรรมของครู หมายถึง การกระทำอันดีงามของครูที่แสดงออกต่อนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียน รวมทั้งการปฏิบัติการกิจด้านการเรียนการสอนที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ 12 ประการ คือ ความรับผิดชอบ (ตั้งใจทำงาน ประณีต รอบคอบ) ความอดทนอดกลั้น (ควบคุมตนเองได้) ความขยันหมั่นเพียร (ใฝ่รู้ใฝ่เรียน) ความเมตตากรุณา (เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละและให้อภัย) ความซื่อสัตย์สุจริต (ยุติธรรม) ความพอดี (ประหยัด เรียบง่าย) ความมีเหตุผล (ยอมรับเปลี่ยนแปลงและแก้ไขข้อบกพร่องของตนเอง) ความสามัคคี ความมีระเบียบวินัย ความเชื่อมั่นในตนเอง (กล้าทำในสิ่งที่ถูกต้อง) ความมีมนุษยสัมพันธ์ และความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

ความพึงพอใจของครู หมายถึง ความรู้สึกของครูในด้านดีต่อการฝึกอบรมที่ได้จากการตอบแบบสอบถามเชิงประมาณค่า

ผู้ดำเนินการฝึกอบรม หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานในการฝึกอบรมครูตามโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา โดยทำหน้าที่จัดกิจกรรมให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม

สภาพการเตรียมการสอนของครูประถมศึกษา หมายถึง การเตรียมตัวของครูประถมศึกษา ในด้านการจัดการเรียนการสอนซึ่งประกอบด้วย ความคิดเห็นและประสบการณ์ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมการสอน - การเตรียมการสอนโดยทั่วไป การเตรียมการสอนระยะยาว การเตรียมการสอนระยะสั้น การทำบันทึกการสอน ปัญหาในการเตรียมการสอน และความต้องการหรือความคาดหวังของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการเตรียมการสอน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

- ๑ 1. เป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานและบุคคลที่รับผิดชอบโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ในการนิเทศและติดตามผลการฝึกอบรมเพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพการประถมศึกษาต่อไป
2. ได้ทราบถึงพฤติกรรมด้านการจัดการเรียนการสอนและพฤติกรรมด้านคุณธรรมของครูประถมศึกษาภายหลังการฝึกอบรม อันเป็นข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของครูประถมศึกษาที่มีผลต่อคุณภาพของการประถมศึกษา
3. ได้ทราบถึงสภาพการเตรียมการสอนของครู อันจะเป็นแนวทางในการให้ความช่วยเหลือและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา
4. เป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจโครงการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษาที่ต้องการทราบถึงผลการประเมินและประสิทธิผลของโครงการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย